

І. Г. Лубенець, кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності Державного науково-дослідного інституту МВС України

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА СТАТЕВУ СВОБОДУ ТА СТАТЕВУ НЕДОТОРКАНИСТЬ ДИТИНИ

Постановка проблеми. На сьогодні найбільш резонансними злочинами є злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. В Україні спостерігається погіршення криміногенної ситуації та зростання кількості злочинів проти дітей на сексуальному підґрунті, що обумовило прийняття змін до кримінального законодавства. Основними новелами є: збільшення строку ув'язнення за зґвалтування особи, яка не досягла 14 років незалежно від добровільної згоди; встановлення адміністративного нагляду до погашення судимості за особами, звільненими з місць позбавлення волі, які були засуджені за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи, та запровадження єдиного реєстру педофілів.¹ Норму щодо запровадження хімічної кастрації у другому чинні законопроекті було виключено, хоча питання й досі залишається дискусійним.

Небезпечність та жахливість таких злочинів полягає в тому, що пережите дитиною сексуальне насильство негативно позначається на її подальшому фізичному та психічному розвитку, а також на її соціалізації. Нерідко діти – жертви сексуального насильства згодом проявляють жорстокість, агресивність (навіть садизм), імпульсивність; зловживають алкоголем, наркотиками; вдаються до проституції, саморуйнівної поведінки тощо.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Дослідженню проблеми кримінально-правової охорони дітей від злочинних посягань, особливо від

злочинів, що посягають на статево свободу та недоторканість, присвячені праці багатьох учених-юристів, таких як С. М. Авраменко, О. В. Агафонов, Ю. В. Александров, В. І. Борисов, Л. П. Брич, О. М. Джу́жа, Л. В. Дорош, О. О. Дудоров, О. О. Кваша, А. М. Каменєва, А. В. Кулаков, Т. Д. Лисько, Г. Я. Мартинишин, Д. П. Москаль, С. В. Романцова, О. О. Світличний, М. А. Семикін, В. В. Сташис, І. О. Топольськова, А. Р. Топузьян, М. І. Хавронюк, С. В. Чмут, А. П. Шеремет, С. В. Якімова та ін.

Проте, незважаючи на велику кількість робіт із цієї проблематики у зв'язку з істотним оновленням законодавства, постала необхідність у змістовому наповненні кримінологічної характеристики злочинів на сексуальному підґрунті стосовно дітей та з'ясуванні сучасних тенденцій. Отже, необхідно з'ясувати значну кількість показників, які становлять не лише теоретичний, а й практичний інтерес.

Метою статті є складання кримінологічної характеристики злочинів, що посягають на статево свободу та статево недоторканість дитини. Така характеристика виступає важливою методологічною основою для розроблення ефективних заходів запобігання та вдосконалення вже існуючих.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суспільна небезпечність злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканості (статті 152–156 Кримінального кодексу України) є очевидною, адже такі злочини часто призводять до глибоких душевних травм у потерпілих осіб, порушують нормальний статево розвиток дітей, штовхають їх до аморального способу життя в подальшому тощо. Однак офіційна статистика свідчить про незначну кількість таких злочинів. Згідно зі статистикою, наданою поліцейськими Управління ювенальної превенції ДПД НП України, у 2015 р. за ст. 152 КК України («Зґвалтування») зареєстровано 63 кримі-

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження Єдиного реєстру осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи, та посилення відповідальності за злочини, вчинені проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи: Закон України від 19 грудня 2019 року № 409-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-20#Text> (дата звернення: 26.01.2021)

нальні правопорушення (потерпілих дітей – 64); у 2016 р. – 73; у 2017 р. – 78 (потерпілих дітей – 79); у 2018 р. – 60; у 2019 р. зареєстровано 122 (потерпілих дітей – 125). Спостерігається стійке поступове зростання кількості злочинів та потерпілих. Винятком є лише 2018 р., в якому відмічається зниження кількості злочинів, але у 2019 р. зафіксовано удвічі більше згвалтувань дітей за попередній року. Стійке зростання спостерігається і стосовно розбещення неповнолітніх, зокрема, у 2015 р. зареєстровано 105 кримінальних правопорушень за ст. 156 КК України («Розбещення неповнолітніх»), де потерпілих дітей – 114, а вже у 2019 р. зареєстровано 169 кримінальних правопорушення (потерпілих дітей – 188). Тобто кількість виявлених (зареєстрованих) злочинів збільшилась у півтора рази. Щодо злочину, передбаченого ст. 155 КК України («Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку»), то за період із 2015 р. (зареєстровано 21 кримінальне правопорушення) по 2019 р. (42 кримінальні правопорушення) також спостерігається збільшення кількості зареєстрованих злочинів аналізованої категорії. Проте слід відмітити, що у 2018 р. кількість зареєстрованих злочинів є максимальною (64 кримінальні правопорушення). Підсумовуючи наведене, слід зазначити, в цілому останніми роками спостерігається тенденція до збільшення виявлених (зареєстрованих) злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини (з коливаннями, які ми відмітили вище). У структурі цих злочинів переважають розбещення та згвалтування.

Для порівняння хочемо навести дані Генеральної прокуратури України (зараз – Офіс Генерального прокурора України) за період з 2013 р. по 2020 р.: питома вага дітей, потерпілих від згвалтування та замахів на вчинення цього злочину становить: 2013 р. – 24,2 %; 2014 р. – 24,4 %; 2015 р. – 27,5 %; 2016 р. – 26,5 %; 2017 р. – 38,2 %, 2018 р. – 34 %, 2019 р. – 43,4 %, 2020 р. – 60 %.¹ У підсумку слід зазначити, що з незначними коливаннями, але зберігається загальна тенденція до збільшення частки дітей серед потерпілих від згвалтування, особливо за два останні роки.

Одночасно слід пам'ятати, що злочини, які посягають на статеву свободу та статеву недоторканість, відрізняються високим рівнем латентності, про що не раз наголошували як вчені, так і практичні працівники. Зокрема, за даними Управління

з питань дотримання прав дитини, недискримінації та гендерної рівності, кожна четверта дитина переживає сексуальні домагання. Лише про 10 % злочинів стає відомо поліції, ще менше потрапляє до суду.² Висока латентність злочинів у цій сфері пояснюється, по-перше, віком потерпілих, адже діти (особливо малолітні) не завжди можуть зрозуміти, що проти них скоєно злочин, або просто не вміють ще говорити. Крім того, часто сором, а також залякування з боку насильника зумовлюють те, що діти замовчують факти насильства щодо них. Також слід зазначити, що діти, які, наприклад, зазнали розбещення, не зверталися до правоохоронних органів, бо вважали дії, що вчинялися щодо них законними (нормою поведінки або ж їх «просвітленням»), адже їх вчиняли ровесники, друзі, знайомі, однокласники тощо (суміжна латентність). Таким чином, основна більшість так званих «сексуальних» злочинів щодо дітей залишаються непоміченими правоохоронними органами³.

Водночас необхідно відмітити, що у сільській місцевості, де жителі схильні до самостійного вирішення конфліктів без винесення проблеми на широкий розголос для таких злочинів, особливо характерна штучна латентність⁴.

Слід ураховувати, що сексуальні дії відносно дітей з боку сторонніх осіб – це один бік проблеми. Що стосується вчинення насильницьких дій щодо дитини з боку близьких людей, а це, як правило, розпусні дії без проникнення, то такі дії дуже важко довести⁵. Тому згадані злочини вкрай важко розслідувати, а за браком фахівців, у тому числі психологів, які здійснюють експертизу по таких категоріях справ, їх розслідування гальмується і нерідко повторно травмує дитину.

Окремо варто вказати на недосконалість статистичних обліків правоохоронних органів, в яких відомості про дітей-жертв сексуального насильства

² Гаврилук І. 'Рідний гвалтівник. Чому на Прикарпатті діти страждають від сексуального насилля' (2019) Репортер. 2019. <<http://report.if.ua/lyudy/ridnyj-%D2%91valtivnyk-chomu-na-prykarpatti-dity-strazhdayut-vid-seksualnogo-nasylyya/>> (дата звернення: 22.01.2021)

³ Авраменко С М 'Розслідування розбещення неповнолітніх' (дис канд юрид наук Нац акад. внутр. справ, 2017) 81–82

⁴ Шевчук Т І 'Щодо латентності насильницьких злочинів у сільській місцевості' (2012) 4 Форум права <http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_4_179> 1071 (дата звернення: 24.01.2021).

⁵ Багаліка А 'Понад 2 мільйони дітей в Україні зазнають тих чи інших форм сексуального насилля...'. (Громадське радіо. Ранкова хвиля) <<https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/ponad-2-milyony-ditey-v-ukrayini-zaznayut-tyh-chy-inshyh-form-seksualnogo-nasylyya-filipishyna>> (дата звернення: 22.01.2021).

¹ Узагальнено на підставі статистичних відомостей Єдиного звіту про кримінальні правопорушення за 2013–2020 рр. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/erdr.html> (дата звернення: 26.01.2021).

зведено до мінімуму (у зв'язку з браком часу та відсутністю чітких вимог щодо заповнення статистичних карток).

Усе це істотно перешкоджає належному кримінологічному аналізу, а відтак, плануванню ефективних заходів запобігання сексуальному насильству щодо дітей. Тому для отримання якомога повної інформації щодо статистики вчинення таких злочинів є необхідним комплексний підхід, який би додатково включав періодичні опитування дітей, батьків, педагогів, працівників медичних установ тощо.

Підтвердженням доцільності проведення опитувань є дослідження, здійснене Офісом Президента України спільно з Міжнародним союзом електрозв'язку, під час якого було опитано понад 5 тис. дітей до 18 років і близько 5,5 тис. батьків. За його результатами з'ясовано, що кожна п'ята дитина в Україні потерпає від сексуального насильства¹.

Слід указати, що спостерігається тенденція до поширеності фактів сексуального насильства у сім'ї. На частку членів сім'ї (вітчимів, дядьків, братів, батьків, дідусів та ін.) припадає 35–40 % згвалтувань. Ще 40–50 % випадків відбувається з вини вхожих у будинок друзів сім'ї. Тобто у 85–90 % випадків злочинець добре відомий дитині, і лише 10–15 % згвалтувань вчиняють незнайомці². При цьому у 91,4 % сексуальна активність спрямована на малолітніх, у 20 % вік потерпілих не досягає п'яти років, у близько 90 % випадків жертвою стають дівчатка. У більшості випадків злочинні прояви сексуального насильства щодо дітей у сім'ї вчиняють вітчими (36 %) та цивільні чоловіки матерів (9 %)³.

Щодо географії вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості, то відповідно до кримінальної статистики найбільша кількість статевої злочинів вчиняється в східних регіонах України, а найменша – у західних регіонах. Частота випадків сексуального насильства певним чином пов'язана з типом населеного пунк-

ту. Аналіз кримінальної статистики засвідчує, що злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи здебільшого вчиняються у містах та селищах міського типу. Така тенденція пояснюється, по-перше, урбанізацією, коли відбувається укрупнення сіл; по-друге, у містах та великих селищах міського типу зазвичай активніше працюють правоохоронні органи, соціальні служби, що впливає на показник виявлення злочинних проявів сексуального насильства щодо дітей⁴.

Слід вказати, що часто злочини на сексуальному підґрунті щодо неповнолітніх вчиняються за задалегідь розробленим планом. Під приводом покататися на велосипеді, машині, показати іграшки, пригостити цукерками тощо злочинці заманюють дітей до квартир та інших місць (лісосмуги, горища, підвали), де вчиняють злочин. Інколи злочинці приваблюють до себе групу дітей, вчиняючи з ними, наприклад, розбещувальні дії по черзі або у присутності усіх дітей⁵ (до речі, найчастіше саме за цим видом злочину кількість постраждалих перевищує кількість виявлених справ, тобто одна людина кривдить кількох дітей одночасно або по черзі).

За часом вчинення більшість злочинів вищенаведеної категорії, зокрема, згвалтувань, фіксується навесні – 46,3 % (для порівняння: влітку – 18,9 %; восени – 17,5 %; взимку – 17,3 %)⁶. Слід зазначити, що навесні відбувається сезонне загострення психологічних станів, про які часто наголошують медики, тому й кількість злочинів відносно дітей на сексуальному підґрунті особами із характерними девіаціями психіки, яка не виключає їх осудності, зазвичай збільшується.

За місцем вчинення статевої злочинів щодо дітей, найпоширенішим місцем є будинок злочинця чи жертви – 57 % (що ще раз доводить, що злочинець у більшості випадків є особою з близького оточення жертви); вулиця – 17 %; горище, підвал, гараж – 9 %; транспорт – 6 %⁷.

На тлі загальної злочинності характерною особливістю статевої злочинів є порівняно вища част-

¹ 'Кожна 5 дитина в Україні потерпає від сексуального насильства, – дитячий омбудсмен Кулеба' (Українські новини від 19.11.2019) <<https://ukranews.com/ua/news/666713-vid-seksualnogo-nasyilstva-v-ukrayini-strazhdaye-kozhna-5-tadytyna>> (дата звернення: 18.01.2021)

² 'Домашнє насильство. Статистика, що шокує' (Педагогічна преса) <<https://pedpresa.com.ua/35469-domashnje-nasyilstvo-movoyu-tsyfr.html>> (дата звернення: 18.01.2021)

³ Гусева О Н 'Педофильная виктимизация и виктимологическая профилактика педофильных преступлений' (автореф. дисс. канд. юрид. наук Федеральное государственное учреждение Всероссийский научно-исследовательский институт МВД РФ, 2011) 18

⁴ Романцова С В 'Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні' (дис. канд. юрид. наук. Львівський державний університету внутрішніх справ, 2018) 83

⁵ Якимова С В 'Поняття та кримінологічна характеристика «сексуальних злочинів» 2014 <<http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2237/vnulpurn201480730.pdf>> 164 (дата звернення: 19.01.2021)

⁶ Джужа О М *Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія*. (Атіка, 2009) 79

⁷ Логинова Л В 'Кримінологическая характеристика лиц, совершивших половые преступления против несовершеннолетних' (2012) 4 (56) Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России 90

ка їх учинення у стані сп'яніння (44,8 %). Для порівняння: у загальному масиві злочинів особами у стані сп'яніння вчиняється 10 % злочинів. Тобто існує пряма залежність між зловживанням алкоголем та педофільними діями: найчастіше такі злочини вчиняються у стані алкогольного сп'яніння (злочинець може доводити до стану сп'яніння і жертву). Також педофілам притаманне використання порноматеріалів за участю дітей для зацікавлення та сексуального збудження жертви (дитини). До того ж порнографія за участю дітей спрямована, щоб переконати дитину, що сексуальні дії дорослих щодо дітей є соціально прийнятними¹.

Щодо вчинення статевих злочинів групою осіб, то зазвичай це притаманно саме зґвалтуванням. Такі зґвалтування, як правило, вчиняються у середовищі молодіжних мікрогруп, у складі 2–5 осіб².

За статистикою, сексуальне насильство зазвичай вчиняють чоловіки – у 97 % випадків, що підтверджують вітчизняні та зарубіжні дослідники. Разом із тим, коли йдеться про суб'єкта вчинення статевих злочинів проти дітей, найчастіше констатується наявність у нього певних психічних відхилень. Зокрема, серед так званих «сексуальних» насильницьких злочинців 45–50 % осіб мали сексуальні розлади, а саме: психопати (відповідно до МКХ-9) – 14,1 %, хронічні алкоголіки – 12 %, олігофрени – 5,2 %, особи із залишковими явищами травм черепа – 2,4 %³. Слід наголосити, що серед засуджених за статеві злочини відносно дітей, які мали певні нервово-психічні захворювання, лише 14 % лікувались у стаціонарі, 9 % – амбулаторно, не лікувались – 77 %, хоча 27 % з них знаходились на обліку в диспансерах⁴.

За різними дослідженнями⁵, вік злочинців, які вчиняють насильницькі сексуальні злочини від-

носно дітей (найчастіше зґвалтування) до 40–45 років. При цьому вік злочинної садистської активності становить до 25–30 років, що пояснюється вищою сексуальною активністю зазначеної вікової категорії, а також імпульсивністю, низьким рівнем самоконтролю та морально-етичних установок. Натомість, поширення педофільних і розпусних дій характерне й для осіб віком 50–65 років, що зумовлено зниженням статевих можливостей і, відповідно, утрудненням традиційних статевих контактів. Окрім того, певний вплив спричиняють інволюційні зміни (тобто руйнівні прояви старіння людини, що спричиняють зміни психіки, поведінкових і емоційних реакцій, порушення пам'яті, зниження розумової та фізичної (сексуальної) працездатності й ін.) у центральній нервовій системі та зниження морально-етичних установок⁶.

Дослідження (вітчизняні та зарубіжні) сімейного стану осіб, які вчинили сексуальні злочини відносно неповнолітніх, дали можливість установити, що у переважній більшості злочинці не перебували у шлюбі (від 48 % до 76 %); близько 11 %–11,7 % були розлучені, від 13 % до 22 % таких осіб перебувають у шлюбі, однак більшість незадоволені шлюбними чи іншими статевими стосунками⁷. Більшість опитаних засуджених повідомили про відсутність постійного статевого партнера, при цьому венеричними захворюваннями до засудження хворіло 45 % респондентів. Отже, наведені дані ще раз підкреслюють нездатність злочинців знайти постійного статевого партнера, що зумовлено психологічними і фізіологічними факторами.

Щодо випадків рецидиву, то вчені-кримінологи зазначають, що ризик рецидиву зростає, якщо злочин був спрямований проти дітей або літніх осіб, а злочинець піддавався сексуальному насильству і приниженню людської гідності. Як правило, у цьому випадку сексуальні рецидиви повторюються через два-десять місяців із дня звільнення з місць позбавлення волі⁸.

⁶ Якімова С В 'Кримінологічний портрет особистості насильницького злочинця, який учиняє злочини з мотивів задоволення статевої пристрасті' (2014) Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки 222 220–225.

⁷ Романцова С В 'Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні' (дис. канд. юрид. наук. Львівський державний університету внутрішніх справ, 2018) 98; Козлюк Л Г 'Соціально-демографічна характеристика злочинців, які вчинили статевий злочин щодо неповнолітнього' (2010) 10 Часопис Київського університету права 246; Стальбовский В В 'Кримінологическая характеристика личности преступника-педофила' (2017) 1 (33) Вестник Академии МВД Республики Беларусь 118

⁸ Джу́жа О М *Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія*. (Атіка, 2009) 152

¹ Дерягин Г Б «Криминальная сексология». Курс лекций для юридических факультетов. («Щит-М», 2008) с.497–518 <http://murders.ru/archiv_pedofyl.html> 515 (дата обращения: 24.01.2021)

² Романцова С В 'Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні' (дис. канд. юрид. наук. Львівський державний університету внутрішніх справ, 2018) 89

³ Джу́жа О М *Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія*. (Атіка, 2009) 187

⁴ Логинова Л В 'Кримінологическая характеристика лиц, совершивших половые преступления против несовершеннолетних' (2012) 4 (56) Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России 89

⁵ Федоришин Г М 'Сексуальне насильство над дітьми як соціальна і психологічна проблема' (2017) 8 (48) «Молодий вчений» 188; Вакуленко Н К, Брюхнов А А 'Уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право' (2018) 3 (86) Юрист-Правовед 56; Козлюк Л Г 'Соціально-демографічна характеристика злочинців, які вчинили статевий злочин щодо неповнолітнього' (2010) 10 Часопис Київського університету права 246

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, у межах кримінологічної характеристики злочинів, що посягають на статеву свободу та статеву недоторканість дитини, встановлено, що офіційна статистика не відображає реальну ситуацію, а певні зниження рівня статевих злочинів зазвичай є наслідком підвищення їх латентності. Злочини щодо дітей на сексуальному підґрунті вчиняють, як правило, люди, які мають певні сексуальні девіації або психічні розлади. Тому за часом вчинення більшість злочинів вищенаведеної категорії фіксується навесні, коли відбувається сезонне загострення психічних станів. Сексуальне насильство зазвичай

вчиняють чоловіки, які є членами сім'ї або знайомими з найближчого оточення потерпілих.

Особливо слід відмітити, що сексуальні рецидиви найчастіше повторюються через два-десять місяців із дня звільнення з місць позбавлення волі. Причому кожний наступний злочин вчиняється через менший проміжок часу. Тому вивчення кримінологічної характеристики злочинів, що посягають на статеву свободу та статеву недоторканість дитини, є необхідною складовою при виявленні та запобіганні таких злочинів, а також недопущенні рецидиву сексуальних посягань щодо дітей.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vprovadzhennia Yedynoho reiestru osib, zasudzhennykh za zlochyny proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti malolitnoi osoby, ta posylennia vidpovidalnosti za zlochyny, vchyneni proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti malolitnoi osoby: Zakon Ukrainy vid 19 hrudnia 2019 roku №409-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-20#Text> (in Ukrainian)
2. Uzahalneno na pidstavi statystychnykh vidomostei Yedynoho zvituv pro kryminalni pravoporushennia za 2013–2020 rr. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/erdr.html> (in Ukrainian)

Bibliography

Authored books

1. Derjagin G B «Kriminal'naja seksologija». Kurs lekcij dlja juridicheskikh fakul'tetov [«Criminal Sexology». A course of lectures for law schools.] («Shhit-M», 2008) 497–518. <http://murders.ru/arhiv_pedofyl.html> (in Russian)
2. Dzhuzha O M *Zapobihannia zlochynam, poviazanym iz seksualnym nasylstvom: monohrafiia* [Prevention of crimes related to sexual violence: a monograph] (Atika, 2009) 240 (in Ukrainian)

Journal articles

3. Fedoryshyn H M 'Seksualne nasylstvo nad ditmy yak sotsialna i psykhologichna problema' [‘Sexual abuse of children as a social and psychological problem’] (2017) 8 (48) *Molodyi vchenyi* 186–190 (in Ukrainian)
4. Kozliuk L H 'Sotsialno-demografichna kharakterystyka zlochynstiv, yaki vchynyly statevyi zlochin shchodo nepovnlitnoho' [Socio-demographic characteristics of criminals who have committed a sexual crime against a minor] (2010) 10 *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* 245–248 (in Ukrainian)
5. Loginova L V 'Kriminologicheskaja harakteristika lic, sovershivshih polovye prestuplenija protiv nesovershennoletnih' [Criminological characteristics of persons who have committed sexual crimes against minors] (2012) 4 (56) *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta MVD Rossii* 88–91 (in Russian)
6. Vakulenko N K, Brjuhnov A A 'Ugolovnoe pravo i kriminologija, ugolovno-ispolnitel'noe pravo' [Criminal law and criminology, penal law] (2018) 3 (86) *Jurist-Pravoved* 52–58 (in Russian)
7. Shevchuk T I 'Shchodo latentnosti nasylnytskykh zlochyniv u silskii mistsevosti' [Regarding the latency of violent crimes in rural areas] (2012) 4 *Forum prava* 1070–1074 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_4_179> (in Ukrainian)
8. Stal'bovskij V V 'Kriminologicheskaja harakteristika lichnosti prestupnika-pedofila' [Criminological characteristics of the personality of a pedophile criminal] (2017) 1 (33) *Vestnik Akademii MVD Respubliki Belarus'* 114–121 (in Russian)
9. Yakymova S V 'Poniattia ta kryminologichna kharakterystyka «seksualnykh zlochyniv»' [The concept and criminological characteristics of «sexual crimes»] (2014) <<http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2017/may/2237/vnulpurn201480730.pdf>> (in Ukrainian)

10. – 'Kryminologichnyi portret osobystosti nasylnytskoho zlochynsia, yakyi uchyniaie zlochyny z motyviv zadovolennia statevoi prystrasti' [Criminological portrait of the personality of a violent criminal who commits crimes on the grounds of sexual gratification] (2014) Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Yurydychni nauky 220–5 (in Ukrainian)

Dissertation

11. Avramenko S M 'Rozsliduvannia rozbeshchennia nepovnostolnitsk' [Investigation of juvenile abuse] (dys na kand iuryd nauk Nats akad. vnutr. sprav, 2017) 242 (in Ukrainian)

12. Romantsova S V 'Zapobihannia seksualnomu nasyilstvu shchodo ditei v Ukraini' [Prevention of sexual violence against children in Ukraine] (dys kand iuryd nauk Lvivskiy derzhavnyi universytetu vnutrishnikh sprav, 2018) 244 (in Ukrainian)

Thesis abstract

13. Guseva O N 'Pedofil'naja viktimizacija i viktimologicheskaja profilaktika pedofil'nyh prestuplenij' [Pedophilic victimization and victimological prevention of pedophilic crimes] (avtoref. diss. kand. jurid. nauk Federal'noe gosudarstvennoe uchrezhdenie Vserossijskij nauchno-issledovatel'skij institut MVD RF, 2011) 32 (in Russian)

Websites

14. Bahalika A 'Ponad 2 miliony ditei v Ukraini zaznaiut tykh chy inshykh form seksualnogo nasyllia...' [More than 2 million children in Ukraine experience some form of sexual violence....] (Hromadske radio. Rankova khvyliya) <<https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/ponad-2-milyony-ditey-v-ukrayini-zaznayut-tyh-chy-inshykh-form-seksualnogo-nasyllia-filipishyna>> (in Ukrainian)

15. 'Domashnie nasyilstvo. Statystyka, shcho shokuie' [Domestic violence. Shocking statistics] (Pedahohichna presa) <<https://pedpresa.com.ua/35469-domashnje-nasyilstvo-movoyu-tsyfr.html>> (in Ukrainian)

16. Havryliuk I 'Ridnyi gvaltivnyk. Chomu na Prykarpatti dity strazhdaiut vid seksualnogo nasyllia' [Native rapist. Why in Prykarpattia children suffer from sexual violence] (Reporter, 2019) <<http://report.if.ua/lyudy/ridnyj-%D2%91valtivnyk-chomu-na-prykarpatti-dity-strazhdayut-vid-seksualnogo-nasyllia/>> (in Ukrainian)

17. 'Kozhna 5 dytyna v Ukraini poterpaie vid seksualnogo nasyilstva, – dytiachyi ombudsmen Kuleba' [Every 5th child in Ukraine suffers from sexual violence, – Kuleb's children's ombudsman] (Ukrainski novyn, 19 lystopada 2019) <<https://ukranews.com/ua/news/666713-vid-seksualnogo-nasyilstva-v-ukrayini-strazhdaye-kozhna-5-ta-dytyna>> (in Ukrainian)

Лубенець І. Г. Кримінологічна характеристика злочинів, що посягають на статеву свободу та статеву недоторканість дитини

У статті розглядається кримінологічна характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості, вчинених щодо дітей та суспільна небезпечність яких є очевидною. Автором наголошується, що більшість статевих злочинів учиняється особами з найближчого оточення дитини: членами сім'ї – батьком, вітччмом, дядьком, братом, дідусем або добре знайомими особами (наприклад, друзями батьків). Тому такі злочини залишають глибокі душевні травми у потерпілих осіб, викликають негативні зміни у соціальній поведінці, часто є причиною сексуальних девіацій. З'ясовано, що злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини мають високий рівень латентності, а також відрізняються специфікою рецидивних проявів. Тенденція до збільшення кількості зазначених злочинів становить інтерес для практичних працівників, які потребують результатів кримінологічного аналізу таких злочинів із метою розробки комплексу заходів щодо їх запобігання.

Ключові слова: дитина, кримінологічна характеристика, педофіл, сексуальні девіації, сексуальне насильство, статевая свобода, статевая недоторканість.

Лубенець И. Г. Криминологическая характеристика преступлений, посягающих на половую свободу и половую неприкосновенность ребенка

В статье рассматривается криминологическая характеристика преступлений против половой свободы и половой неприкосновенности, совершенные в отношении детей. Общественная опасность таких преступлений очевидна. Автором отмечается, что большинство половых преступлений совершается лицами из ближайшего окружения ребенка: членами семьи – отцом, отччмом, дядей, братом, дедушкой или хорошо знакомыми лицами (например, друзьями родителей). Поэтому такие преступления оставляют глубокие душевные травмы у пострадавших лиц, вызывающие негативные изменения в социальном поведении, часто являются причиной

сексуальних девицій. Установлено, що преступления против половой свободы и половой неприкосновенности ребенка имеют высокий уровень латентности, а также отличаются спецификой рецидивных проявлений. Тенденция к увеличению количества указанных преступлений представляет интерес для практических работников, нуждающихся в результатах криминологического анализа таких преступлений с целью разработки комплекса мер по их предотвращению.

Ключевые слова: ребенок, криминологическая характеристика, педофил, сексуальные девиации, сексуальное насилие, половая свобода, половая неприкосновенность.

Lubenets I. H. Criminological characteristics of crimes that infringe on sexual freedom and sexual inviolability of the child

Recently in Ukraine there has been a tendency to the spread of crime against minors, which can be explained by a decrease in the standard of living of the country's citizens, which leads to the marginalization and degradation of the population. Today, the most resonant crimes are crimes that infringe on sexual freedom and sexual integrity of the person. Criminal statistics show that in Ukraine there is a deterioration in the crime situation and an increase in the number of crimes against children on sexual grounds.

The article examines crimes against sexual freedom and sexual inviolability committed against children, the social danger of which is obvious. The author notes that most sexual crimes are committed by persons from the child's immediate environment: family members – father, stepfather, grandfather, uncle, or well-known persons (for example, friends of the parents). Therefore, such crimes leave deep mental trauma for the affected persons, causing negative changes in social behavior, often causing sexual deviations. It has been established that crimes against sexual freedom and sexual inviolability of the child have a high level of latency, which is explained, firstly, by the age of the victims, who do not always understand that a crime has been committed against them. And secondly, intimidation and threats from the rapist force children to keep silent about the facts of sexual violence.

The article notes that such crimes are distinguished by the specificity of recurrent manifestations, as well as certain criminological signs and characteristic features of the personality of a criminal who carries out sexual violence against minors.

The trend towards an increase in the number of these crimes is of interest to practitioners who need the results of a criminological analysis of the personality of a criminal in order to develop a set of measures to prevent such crimes. Therefore, there is a need for further criminological research of sexual crimes against children.

Key words: child, criminological characteristics, pedophile, sexual deviations, sexual abuse, sexual freedom, sexual inviolability.

Стаття надійшла до редакції: 26.01.2021 р.

Прийнята до друку: 18.04.2021 р.